

Aleg. 79

Sprawozdanie

Komisji solnej o czynnościach Wydziału krajowego w zakresie sprzedaży soli (LWkr. 86 428/99 i 19941/1900).

Wysoki Sejmie!

Oba przedłożone Wysokiemu Sejmowi sprawozdania Wydziału krajowego z czynności jego w zakresie sprzedaży soli w ubiegłym roku (LWkr. 86.428/99 i 19.941/1900) świadczą nie tylko o zupełnym pokonaniu trudności różnorodnych, z jakimi w pierwszych latach miała do walczenia krajowa organizacja sprzedaży soli, ale nadto dowodzą one, iż ta organizacja rozwinęła się już znakomicie. Rozszerza się też ona w rozmaitych kierunkach, z widoczną korzyścią dla ogółu ludności kraju — a nawet i z korzyścią dla skarbu państwa jako właściciela monopolu solnego.

W pierwszych latach istnienia krajowej organizacji sprzedaży soli było największą troską Wydziału krajowego wyczerpanie wyznaczonego przez c. k. Rząd do jego rozporządzenia kontyngentu soli do poboru w salinach. Kontyngent wynosił wówczas 420.000 cetnarów metrycznych. W roku 1893 zdołał Wydział krajowy wyczerpać z wyznaczonej mu ilości tylko 50%; w roku 1894 mało co więcej, bo tylko 53,5%; w roku zaś 1895 doprowadził już po raz pierwszy niemal do zupełnego, bo 99% wynoszącego wyczerpania kontyngentu. Odtąd zaś Wydział krajowy już nie tylko wyczerpuje kontyngent dawny, ale nadto zakupywać musi w salinach coraz większe ilości soli za gotówkę, ażeby był w stanie zaspokoić żądania pozostających pod jego kontrolą zastępstw do sprzedaży soli. Największy zaś kłopot krajowego Zarządu sprzedaży soli stanowi swobodne nabywanie we wszystkich salinach takiej ilości soli, jakiej potrzebował w danej chwili poza kontyngentem, gdy w niektórych żupach robiono mu w tym względzie trudności, posługując się w tym celu zasadą „wolnej sprzedaży“, którą handlarze prywatni, ściśnieni w swoich spekulacjach rygiorem jednolitej ceny ustanowionej przez Wydział krajowy, z niezrównanym sprytem i uporczywością na swoją korzyść umieli wyzyskiwać. Już dwukrotnie w ostatnim czteroletnim okresie musiał Wydział krajowy starać się o podwyższenie mu kontyngentu, który ma wynosić obecnie 480.000 cetnarów metr. więcej przeto o 60 tysięcy cetnarów niż początkowo.

Pierwszy okres zajmowania się Wydziału krajowego organizacją sprzedaży soli pozostawił po sobie rachunkową stratę w sumie 55.000 zł. Dalsze cztery lata nie tylko umorzyły całkowicie ten niedobór, tudzież dalszy, później wykryty deficyt w sumie 10.000 zł., ale rok 1899 przyniósł nadto czystą zwyżkę dochodu w sumie 46.865 zł. 88½ ct. w. a. Osiągnięto zaś ten zysk, pomimo, że Wydział krajowy, ażeby utrzymać jednolitą cenę w drobiazgowej sprzedaży soli w całym kraju, nawet w okolicach najbardziej oddalonych od salin, przyznaje tam swoim zastępstwom stosunkowo wysokie bonifikacje.

Dawniej zajmował się krajowy Zarząd sprzedaży soli li sprzedażą warzonki, gdy dziś rozszerzył się już zakres jego czynności na sól kamienną, sól bydłęcą i kainit. Każdy z tych nowych działów podlega odrębnym przepisom ze względu na monopol państwowy, wymaga odmiennych urządzeń, i w obrocie handlowym następuje inne doświadczenia. Dotąd atoli rozwijają się wszystkie trzy nowe działy handlu artykułami solnymi, jakimi zajmuje się obecnie krajowy zarząd sprzedaży soli, pomyślnie, z rzetelnym pożytkiem dla kraju.

Komisja solna z szczególnem uznaniem podnieść musi dwa nowe urządzenia w handlu solą, o których jest mowa w sprawozdaniu Wydziału krajowego. Mianowicie zapowiada Wydział krajowy wprowadzenie opakowania soli — zarówno warzonki jakoteż mielonej soli kamiennej do drobiazgowej sprzedaży aż do jednego kilograma w karton, i to bez żadnego podwyższenia ceny dla konsumentów. Zbytecznym byłoby szerzej rozwodzić się nad wartością podejmowanych w tym kierunku przez krajowy zarząd sprzedaży soli usiłowań. Wysoki Sejm domagał się wprowa-

dzenia przez państwową administrację monopolu solnego sprzedaży soli w opakowaniu. Wyręczając Rząd, zamierza wprowadzić tę nowość Wydział krajowy bez kosztów dla konsumentów. Otrzymywaliby oni w takim razie w krajowych składach sól czystą, i o pełnej, nienaruszonej, bo banderolą krajowego zarządu sprzedaży soli chronionej wadze.

Niemniej wielką wartość mają próby, przedsięwzięte przez krajowy Zarząd sprzedaży soli z mieleniem soli kamiennej. Spodziewać się należy, iż c. k. Rząd i nadal będzie zajmował jak najbardziej życzliwe stanowisko w obec usiłowań Wydziału krajowego, ażeby ludność otrzymywała sól kamienną w lepszym gatunku i taniej, niż prywatni przedsiębiorcy mielenia jej dostarczają dotychczas, i z gwarancją pełnej wagi, w pół- i całokilogramowych opieczętowanych kartonach.

Pożądaniemby było wziąć pod rozwagę także pytanie, czy i w jaki sposób możnaby urządzenie sprzedaż soli dla bydła i kainitu w gotowym opakowaniu?

Komisya solna z zadowoleniem zaznacza, iż — jak to stwierdza Wydział krajowy w najnowszym swoim sprawozdaniu, sprawa sprzedaży kainitu, jak również sprawa budowy kolei dowozowej z saliny kałuskiej do tamtejszego dworca kolei państwowej zostały pomyślnie załatwione.

Podniesiono jednak w Komisji sprawę odbudowy spalonej w r. 1898 żupy w Dolinie, która dotąd, chociaż w zasadzie postanowiona, nie została rozpoczęta — z wielką szkodą dla ludności miejscowej, której ubyło przez to wydatne źródło zarobku. Dlatego też wnosi komisya, ażeby Wysoki Sejm tę sprawę c. k. Rządowi przypomniał.

W zeszłorocznej sesji uchwalił Wysoki Sejm polecenie dla Wydziału krajowego, ażeby wdrożył rokowania z c. k. Rządem o taką zmianę warunków sprzedaży soli pod zarządem kraju, ażeby czas trwania tego układu został na dłuższy szereg lat ustalonym, z odpowiednim także przedłużeniem terminu wypowiedzenia umowy dla stron obu. Żądanie to zostało załatwionem odmownie, a to z tego powodu, iż — jak pisze Wydział krajowy w swoim sprawozdaniu, „nie ma żadnego niebezpieczeństwa, żeby sprawa sprzedaży soli, obecnie na dobre tory ku pożytkowi ludności a zarazem i c. k. Skarbu wprowadzona, miała uleść jakiegokolwiek zmianie, a w szczególności, aby stosunek ten miał być ze strony c. k. Skarbu zerwanym“.

Wydział krajowy dzieli to zapatrywanie. I sejmowa Komisya solna nie ma najmniejszego powodu do jakiegokolwiek nieufności. Lecz gdy rozwój przedsiębiorstwa może z czasem wymagać inwestycyi znaczniejszych kapitałów w pewne urządzenia, i skoro amortyzacya tych wkładów będzie musiała być rozłożoną na dłuższy szereg lat, gdy nadto przedsiębiorstwo zatrudnia już teraz znaczny zastęp funkcyonaryuszów, którzy mają prawo wymagać zabezpieczenia swojej i swoich rodzin egzystencyi w tym dziale służby krajowej, przeto formalnego także ustalenia organizacyi krajowego zarządu sprzedaży soli na czas dłuższy nie można bynajmniej za zbyt uczynne uważać. I dlatego komisya ponawia wnioski, zmierzający do ustalenia instytucyi sprzedaży soli pod firmą kraju.

Stwierdzając z zupełnem uznaniem pomyślne rezultaty osiągnięte dotychczas przez Wydział krajowy w zakresie organizacyi sprzedaży soli, Komisya solna wyraża nadzieję, iż Wydział krajowy i nadal będzie dążył do możliwego obniżenia cen soli.

Wskutek uchwały Wysokiego Sejmu z 15. marca 1899, zalecającej Wydziałowi krajowemu, ażeby przygotował wnioski w przedmiocie reorganizacyi krajowego biura solnego w kierunku poprawy i ustalenia bytu materyalnego funkcyonaryuszów tegoż biura i jego służby pomocniczej — przedkłada Wydział krajowy projekt etatu osobowego tegoż biura z nowem unormowaniem płac jakoteż z wnioskami względem zapewnienia funkcyonaryuszom i służbie krajowego biura solnego emerytury, ewentualnie zaopatrzenia dla ich rodzin w razie osierocenia.

Komisya solna w ogólności godzi się z tymi wnioskami Wydziału krajowego. Tylko co do jednego szczegółu miałyby ona do poczynienia uwagi następujące:

Duszą całego przedsiębiorstwa jest fachowy kierownik biura solnego. Dotychczasowe doświadczenia stwierdzają też dowodnie, iż nieodpowiedni kierownik może narazić przedsiębiorstwo corocznie na nieobliczalne straty i skompromitować zarówno w obec ludności krajowej, jakoteż w obec Rządu firmę kraju — gdy kierownik odpowiednio ukwalifikowany w krótkim stosunkowo czasie postawił przedsiębiorstwo na tej stopie, iż ono nietylko moralnie stoi na wysokości instytucyi, poświęconej dobru publicznemu, i jako takiej przez Wysoki Sejm patronowanej, ale przynosi także znakomite korzyści materyalne. Jeżeli przyjmiemy, iż kontrola Wydziału kra-

jowego nad drobiazgową sprzedażą soli, obniżyła cenę kilograma tylko o jednego centa, w porównaniu z dawnymi cenami, kiedy sprzedaż soli była przedmiotem niezmieograniczonej spekulacji prywatnych handlarzy, to pienięzną wartość oszczędności na cenie soli dla ludności krajowej można cenić na 500.000 zł. czyli milion koron rocznie. W obec tego, zdaniem Komjysi solnej, nie można przy unormowaniu wynagrodzenia dla fachowego kierownika biura solnego powodować się względami formalnej, cyfrowej systematyczności, lecz wypada do pewnej miary liczyć się także z indywidualnością kierownika, t. j. należy brać w rachubę względ na to, o ile jego talent organizacyjny, bystrość, energia, takt, wypróbowana prawość charakteru i obywatelska gorliwość w wykonywaniu obowiązków służbowych mają wartości dla przedsiębiorstwa. Zdaniem Komjysi solnej, są to przymioty, w obec których rachunkowy względ na zaoszczędzenie kilkaset, a choćby i paru tysięcy zł. [rozstrzygającym być nie powinien.

Ta sama uwaga odnosi się także do innych wybitnych funkcyonaryuszów, obarczonych większą odpowiedzialnością jak n. p. pełnomocników Wydziału krajowego na żupach, które mają wielkie obroty w spedycyi soli. Przyjmując przeto wnioski Wydziału krajowego co do etatu biura solnego bez zmiany, przedkłada komisya solna dalszy wniosek, zmierzający ku temu, iżby Wysoki Sejm upoważnił Wydział krajowy do wyznaczenia *ad personam* stałych remuneracyj funkcyonaryuszom, których pracę w Zarządzie sprzedaży soli uznaje za szczególnie pożyteczną.

W końcu, gdy rezolucye Wysokiego Sejmu, domagające się zniżenia cen soli, ulg dla ludności rolniczej w poborze surowicy solnej dla bydła, tudzież oddania Wydziałowi krajowemu magazynów soli utrzymywanych na stacyach kolei państwowych dotąd nie odniosły skutku, przeto proponuje Komjisa ponowienie tych rezolucyj.

Komjisa solna przedkłada w myśl powyższych uwag wnioski następujące:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sprawozdania Wydziału krajowego o sprzedaży soli w zarządzie kraju przyjmuje się do wiadomości.

2. Z nadwyżki dochodów ma być utworzony fundusz rezerwowy i fundusz emerytalny — ten ostatni celem zabezpieczenia emerytury, względnie pensyi wdowich i sierocińskich dla urzędników krajowego Zarządu sprzedaży soli.

3. Z każdorocznej nadwyżki wpływać ma połowa do funduszu rezerwowego, połowa zaś do funduszu emerytalnego aż do tego czasu, w którym ten ostatni fundusz dosięgnie kwoty 150.000 zł. czyli 300.000 koron.

4. Z odsetek funduszu emerytalnego i z dochodu z wkładek będą wypłacane emerytury względnie pensye wdowie i sierocińskie. Ewentualny chwilowy niedobór pokryją odsetki funduszu rezerwowego z obowiązkiem funduszu emerytalnego do zwrotu zaliczki w miarę wzrostu jego dochodów.

5. Do korzystania z funduszu emerytalnego przy zastosowaniu w całej rozciągłości przepisów statutu emerytalnego, ustanowionego uchwałą sejmową z dnia 15. lutego 1898 będą mieć prawo zamianowani przez Wydział krajowy urzędnicy i słuźy krajowego Zarządu sprzedaży soli, z tem jednakże zastrzeżeniem, że z tytułu tej uchwały urzędnicy ci i słuźy nie mogą sobie rościć żadnej pretensyi do zaopatrzania z funduszu krajowego, lecz jedynie z odsetek funduszu emerytalnego solnego i to w tej wysokości, do jakiej on w danym czasie wzrośnie.

W razie, gdyby na przypadek rozwiązania biura solnego odsetki funduszu emerytalnego i rezerwowego solnego nie wystarczyły na wypłatę emerytur i płac wdowich w pełnej kwocie, mają być te emerytury i płace w odpowiedniej stosunkowej kwocie zmniejszone. Odnosi się to także do emerytur i płac przed czasem takiej redukcji już wymierzonych.

6. Sejm upoważnia Wydział krajowy do uwzględnienia przekroczonego wieku przy obsadzaniu posad nowego etatu, jeżeli chodzić będzie o nominacyę funkcyonaryuszów przy krajowym Zarządzie sprzedaży soli już zajętych, którym liczyć się będą lata służby od pierwszej chwili przyjęcia ich do służby przy sprzedaży soli. Dodatki pięcioletnie policzane będą dopiero od czasu zamianowania na posadę etatową. Przy ewentualnej nominacji z poza grona funkcyonaryuszów zajętych już obecnie przy Zarządzie sprzedaży soli, mają być zastosowane co do wieku i kwalifikacyi analogiczne przepisy dla urzędników krajowych, przyczem przy ocenianiu kwalifikacyi w pierwszym rzędzie ma być uwzględnione ukończenie szkoły handlowej.

7. Urzędnicy krajowego Zarządu sprzedaży soli są obowiązani w myśl przepisów statutu emerytalnego z dnia 15. lutego 1898 do opłacania bieżącej wkładki rocznej wynoszącej 3% od płacy w czynnej służbie do wymiaru emerytury policzalnej i jednorazowej wkładki w wysokości $\frac{1}{3}$ części płacy od każdego podwyższenia tejże.

Nowo przyjęci urzędnicy z poza grona obecnych funkcyonaryuszów solnych, którym w myśl punktu 6 go liczyć się będą lata służby od chwili przyjęcia ich do służby przy sprzedaży soli, obowiązani są płacić wkładkę jednorazową także od pierwszej przyznanej im płacy.

8. Fundusz emerytalny jest własnością funduszu solnego — wskutek czego po spełnieniu swoich zobowiązań wobec urzędników krajowego Zarządu sprzedaży soli, którym przyznane będzie prawo korzystania z niego, lub po zwolnieniu go w jakimkolwiek sposób od tych zobowiązań, ma być wcielony do krajowego funduszu solnego rezerwowego.

Etat urzędników i sług krajowego Zarządu sprzedaży soli Sejm ustanawia, jak następuje :

Biuro centralne.

Kierownik biura	z płacą 4.800 k.	dotądkiem aktywalnym 840 k.	razem 5.640 k.
Adjunkt konceptowy	" 2.800 "	" " "	600 " " 3.400 "
Kontrolor	" 2.800 "	" " "	400 " " 3.200 "
Adjunkt rachunkowy	" 2.800 "	" " "	480 " " 3.280 "
Dwóch oficyałów	" 2.200 "	" " "	360 " " 2.560 "
Dwóch asystentów	" 1.600 "	" " "	200 " " 1.800 "
Dwóch praktykantów	" 1.200 "	" " "	200 " " 1.400 "
Aplikant	" 1.000 "	" " "	— " " 1.000 "
Woźny	" 1.000 "	" " "	100 " " 1.100 "
Suma wydatków na biuro centralne 29.140 koron.			

Biura spedyeyi soli przy salinach.

(Pełnomocnicy do poboru soli)

Dwóch pełnomocników	z płacą 2.400 k.	dotądkiem aktywalnym 480 k.	razem 2.880 k.
Sześciu pełnomocników	" 2.000 "	" " "	400 " " 2.400 "
Dwóch pełnomocników	" 1.600 "	" " "	320 " " 1.920 "
Ogółem 10 pełnomocników z sumą plac 24.000 koron.			

10. Sejm upoważnia Wydział krajowy do przyznania tym funkcyonaryuszom krajowego Zarządu sprzedaży soli, którzy przy reorganizacyi biura, objętej powyższym etatem mieliby otrzymać niższą płacę, niż obecnie pobierają — osobistych dodatków do wysokości ich plac dotychczasowych.

11. Sejm upoważnia Wydział krajowy, ażeby według uznania swojego odznaczającym się w służbie i obarczonym większą odpowiedzialnością funkcyonaryuszom przyznawał oprócz płacy etatowej stałe remuneracye z dochodów ze sprzedaży soli.

12. Sejm obsta je przy żądaniu, aby układ z c. k. Rządem względem sprzedaży soli pod zarządem Wydziału krajowego był ustalony — i poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby w tym kierunku wznosił rokowania z c. k. Rządem.

13. Sejm ponawia żądanie, ażeby istniejące na kolejach państwowych magazyny soli oddane zostały Wydziałowi krajowemu.

14. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby wdrożył rokowania z królewskim Rządem węgierskim o zniżenie fiskalnych cen soli — przede wszystkim zaś cen soli dla bydła.

15. Wzywa się c. k. Rząd, by gospodarzom wiejskim, posiadającym bydło, wolno było pobierać surowicę nie tylko tym, którzy zamieszkują takie gminy, gdzie w miejscu znajduje się surowica, ale i tym, którzy sąsiednie gminy zamieszkują w oddaleniu do 15 kilometrów drogi, celem poprawienia paszy, a tem samem podniesienia chowu bydła.

16. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby bezzwłocznie przystąpił do odbudowania spalonej saliny w Dolinie.

Przewodniczący :

Mandyczewski.

Sprawca zdawca :

Merunowicz.